

УДК 159.922.8:364.658

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.4-2.7>**Є. С. Кушмирук**викладач кафедри психосоматики та психологічної реабілітації
факультету психології
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Сучасна молодь України – майбутнє нашої країни, тому так важливо вивчити шляхи досягнення щастя та благополуччя особистості, вони дозволять покращити життя країни загалом. У статті розглядається поняття «психологічне благополуччя», чинники його становлення, формування та корекції. Ми вважаємо, що становлення особистості неможливо без конструкту психологічного благополуччя, яке своєю чергою складно уявити без взаємодії з суспільством. Людина – соціальний суб'єкт, тому не дивно, що протягом різних етапів онтогенезу особистості соціум відіграє таку важливу роль. Ми взаємодіємо з нашим оточенням, починаючи з нашого народження, спочатку для виживання, потім для задоволення своїх потреб. А з часом формуємо власну громаду, вчимося вибудовувати відносини, впливаємо на своє оточення та знаходимося під його впливом самі. Саме тому ми вважаємо, що для вивчення психологічного благополуччя особистості юнацького віку обов'язкове дослідження соціальної ланки життя сучасної молоді. У статті ми досліджуємо групу соціальних чинників психологічного благополуччя. Ми вважаємо, що саме вони відображають вплив соціуму на особистість та їх відносини. Саме тому нами було проведено дослідження з використанням методики «Шкали соціального благополуччя» К. Кіза за адаптацією А.Г. Четверик-Бурчак. У дослідженні взяли участь 360 студентів I–IV курсів спеціальності «психологія». Нами були сформовані три рівні для якісної характеристики соціального благополуччя за методикою, а саме низький, середній та високий. У ході дослідження стали відомі наступні результати: наприклад, показники низького рівня соціального благополуччя наявні тільки у студентів III курсів, показники середнього рівня присутні у реципієнтів всіх курсів, але найбільший результат здобули студенти IV курсу, найбільший показник високого рівня мають студенти I курсу. У статті ми розглядаємо детальніше результати за шкалами групи соціальних чинників психологічного благополуччя для кожного курсу. На основі цих даних ми робимо висновки та створюємо підґрунтя для подальшого вивчення.

Ключові слова: психологічне благополуччя, соціальне благополуччя, соціальні чинники, особистість, юнацький вік.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю дослідження шляхів досягнення благополуччя та щастя. Виокремлення чинників та факторів впливу на психологічне благополуччя дозволить корегувати цей конструкт. Тобто бути благополучним не мрія, а реальність.

Мета статті. Дослідити групу соціальних чинників психологічного благополуччя особистості юнацького віку за допомогою методики «Шкали соціального благополуччя» К. Кіза за адаптацією А.Г. Четверик-Бурчак.

Виклад основного матеріалу. Питання досягнення благополуччя підіймалися багато століть поспіль. Марк Аврелій, Сенека, Епіктет, Арістотель, Платон зазначали прагнення до благополуччя та щастя абсолютно нормальним та природним явищем, яке неможливе без внутрішньої сформованості особистості.

I. Кант вважав бажання бути щасливим необхідним для людини, але зазначав важливість впливу соціального оточення. Н. Бредб'орн у 1969 р. вперше зазначив поняття психо-

логічне благополуччя (ПБ) у своїх працях [3, с. 56]. ПБ найчастіше та найбільше досліджується представниками напряму позитивної психології (І. Бонівел, П. Вонг, М. Селігман, М. Чиксентмігаї). З часом, в процесі вивчення цього феномену науковці розділилися на два табори, які дотримувались двох різних теорій – евдемоністичної та гедоністичної. Прихильники евдемоністичної позиції розглядають ПБ як досягнення його через власну самореалізацію. Гедоністична позиція характеризує ПБ як балансування позитивних та негативних аспектів буденного життя [1, с. 37].

Вивчаючи конструкт психологічного благополуччя особистості юнацького віку, ми поставили завдання виокремити чинники, які впливають на розвиток та становлення ПБ людини. Ми розділили чинники на дві групи – психологічні та соціальні. У цій статті ми розглянемо результати вивчення соціальних чинників ПБ особистості юнаків та дівчат за допомогою методики «Шкали соціального благополуччя» К. Кіза за адаптацією А.Г. Четверик-Бурчак [2, с. 28–33].

Ми вважаємо, що ПБ – суб'єктивний процес, який характеризується індивідуальною оцінкою стану рівномірного розвитку важливих сфер життя особистості. Людина – соціальна істота, саме тому, враховуючи наявний досвід дослідників, можна зробити припущення стосовно впливу соціальних чинників на розвиток ПБ особистості протягом всіх етапів онтогенезу. Наприклад, особистість дошкільного віку психологічно благополучна за позитивного впливу членів родини та вихователів, діти молодшого шкільного віку відчують себе психологічно благополучними за умови гармонійної взаємодії з родиною та викладачами. Підлітковий вік складний для особистості дитини, але неможливо заперечувати важливість впливу соціального оточення на формування психологічного благополуччя та світогляду підлітка загалом. Юнацький вік – перехід до дорослого, незалежного життя – зумовлюється розширенням соціального оточення та встановленням нових соціальних зв'язків, результат яких має велике значення для формування особистості.

Ми вважаємо, що оскільки психологічне благополуччя являється суб'єктивною характеристикою стану розвитку важливих сфер життя, воно неможливо без взаємодії з соціумом. Тому була виділена група соціальних чинників, до яких ми віднесли: соціальне прийняття, актуалізацію, узгодженість з суспільством, соціальний внесок, соціальну інтеграцію. Ці чинники перекликаються зі шкалами методики «Шкали соціального благополуччя» К. Кіза. Саме тому для дослідження групи соціальних чинників ПБ ми обрали методику «Шкали соціального благополуччя» К. Кіз за адаптацією А.Г. Четверик-Бурчак [1, с. 29]. Метою використання опитувальника було діагностування притаманного індивідууму рівня соціального благополуччя як одного з аспектів позитивного підходу до дослідження ефективного життєздійснення людини [4, с. 124]. Цей опитувальник необхідний для дослідження соціальної ланки благополуччя, тобто найкраще підходить для дослідження групи соціальних чинників ПБ. Пропонуємо розглянути ці шкали більш детально:

– *Соціальне прийняття* – характеризується рівнем довіри до оточуючих, світу. Розвиток цього чиннику впливає на встановлення соціальних зав'язків, адаптації та соціального самоприйняття;

– *Соціальна актуалізація* – живлення суспільства. Важливість сформованості цього чиннику полягає у створенні соціально-активного суспільства, без байдужості та стагнації;

– *Узгодженість з суспільством* – прийняття реальності, з усіма її аспектами – позитивними та негативними, без ілюзій та надмірної ідеалізації. Така форма взаємодії дозволяє мати власну думку та свіжий погляд на сучасність;

– *Соціальний внесок* – характеристика свого соціального вкладу. Відчувати себе причасним до загальної справи;

– *Соціальна інтеграція* – якісний показник відносин з оточенням, приналежність до групи, загальні аспекти, установки та її вплив на людину [4, с. 136].

Базою для проведення дослідження виступили факультети психології Національного педагогічного університету імені Михайла Петровича Драгоманова, Національного авіаційного університету та Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. В опитуванні взяли участь 360 осіб – студенти-психологи 1–4 курсів. Методика складається з 15 запитань з діапазоном від 1 до 7 балів за відповідь, таким чином, мінімальними балами реципієнта могли бути 15 балів, а максимальними – 105. Ми сформували три рівні оцінки рівня соціального благополуччя: низький – 15–44 б., середній 45–74 б., високий 75–105 б., відповідно до них можемо констатувати, що у студентів на I курсі відсутні показники низького рівня соціального благополуччя, 81,11% мають середній рівень, а 18,88% відповідають високому рівню. Показники низького рівня на II курсі відсутні, 73,33% студентів мають середній рівень, 26,66% студентів відповідають високому рівню соціального благополуччя. Студенти III курсу єдині оцінили власне соціальне благополуччя за низьким рівнем, а саме 3,33% реципієнтів, 73,33% досліджуваних мають середній рівень, 23,33% високий рівень. У студентів IV курсу відсутній показник низького рівня, 80% середнього та 20% високого рівнів (табл. 1).

Якщо розглядати більш детально за кожною шкалою, можемо констатувати, що за шкалою Соціальне прийняття показники низького рівня найбільші у студентів II курсу, показники середнього рівня у реципієнтів IV курсу, а найбільш високі показники високого рівня у дослідних студентів I курсу. Якщо аналізувати значення цих показників, можна дійти висновку, що низькі показники низького рівня говорять про вищу адаптацію у соціумі та краще встановлення соціальних контактів. Низькі показники високого рівня за цією шкалою можуть говорити про складність формування соціальних зав'язків та приналежності до соціальних груп. Високі відсоток показників середнього рівня може бути пов'язаний з сучасною тенденцією у молоді – бути як всі (табл. 2).

Шкала «Соціальна актуалізація» характеризується вищими, ніж в інших шкалах, результатами високого рівня та майже відсутністю показників низького рівня. Якщо розглядати детальніше, можна сказати, що лише у III курсу наявні результати низького рівня, що свідчить про включення в соціальне життя студентів I та II курсів, можливо, через вік та максималізм, а ось студенти IV курсу не мають цього показника, напевно, через розуміння власної значимості у сучасному суспільстві. Студенти IV курсу мають найвищий показник за середнім рівнем, причому найменшим є 43,33%. Високі показники за цією шкалою має найвищі

Таблиця 1

Загальні показники сформованості соціального благополуччя студентів I–IV курсів

Курс	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Загальна кількість
I курс	0%	81,11%	18,88%	100%
II курс	0%	73,33%	26,66%	100%
III курс	3,33%	73,33%	23,33%	100%
IV курс	0%	80%	20%	100%

Таблиця 2

Результати дослідження соціального благополуччя студентів I–IV курсів за шкалою «Соціальне прийняття»

Курс	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Загальна кількість
I курс	3,33%	76,66%	20%	100%
II курс	16,66%	73,33%	10%	100%
III курс	6,66%	83,33%	10%	100%
IV курс	0%	100%	0%	100%

Таблиця 3

Результати дослідження соціального благополуччя студентів I–IV курсів за шкалою «Соціальна актуалізація»

Курс	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Загальна кількість
I курс	0%	46,66%	53,33%	100%
II курс	0%	43,33%	56,66%	100%
III курс	3,33%	53,33%	43,44%	100%
IV курс	0%	100%	0%	100%

Таблиця 4

Результати дослідження соціального благополуччя студентів I–IV курсів за шкалою «Узгодженість з суспільством»

Курс	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Загальна кількість
I курс	3,33%	73,33%	23,33%	100%
II курс	0%	73,33%	26,66%	100%
III курс	13,33%	60%	26,66%	100%
IV курс	0%	70%	30%	100%

показники: найменше значення 43,44%, а найвище 56,66%. Ці результати констатують бажання сучасної молоді брати участь в активному соціальному житті та його покращенні. Ці результати підкреслюють значення цієї шкали та стан сучасної позиції української молоді (табл. 3).

Шкала «Узгодженість з суспільством» цікава та неординарна. Здатність приймати все як є – справа не з легких. За результатами дослідження, найвищий показник низького рівня приходить на реципієнтів III курсу, найвище значення у середньому рівні мають студенти IV курсу, як і найвище значення високого рівня. Ця шкала характеризує здатність реально дивитись на світ та не будувати ілюзій, приймати його з усіма різносторонніми показниками та аспектами. Такі високі показники середнього та високого рівнів говорять про розвиток цих навичок (табл. 4).

Шкала «Соціальний внесок» характеризує рівень сформованості відчуття причетності до загальної справи та свого впливу у її розвиток. Низький показник низького рівня говорить про

низький рівень сформованості цих навичок, отже, може наштовхнути на думку про індивідуалізацію у мисленні та житті. У студентів I, II та IV курсів відсутні показники низького рівня. Найбільший показник в середньому рівні мають реципієнти II курсу, найвищі показники високого рівня констатовані у студентів III курсу (табл. 5). Такі результати характеризують учасників експерименту, як людей з активною позицією та бажанням впливати на благополуччя свого соціального життя.

Остання шкала «Соціальна інтеграція» відображає якісну характеристику приналежності до групи, соціуму, суспільства. Тобто, аналізуючи результати, можна зробити висновки, що майбутні психологи мають вельми високі показники у середньому та високому рівнях, та майже відсутні показники низького рівня (табл. 6).

Висновки. Отже, результати дослідження виявили, що реципієнти мають середній та високий рівні соціального благополуччя особистості. Тому можемо зробити висновки, що майбутні психологи мають високі результати та відсотки

Таблиця 5

Результати дослідження соціального благополуччя студентів I–IV курсів за шкалою «Соціальний внесок»

Курс	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Загальна кількість
I курс	0%	51,11%	48,88%	100%
II курс	0%	56,66%	43,33%	100%
III курс	3,33%	40%	56,66%	100%
IV курс	0%	50%	50%	100%

Таблиця 6

Результати дослідження соціального благополуччя студентів I–IV курсів за шкалою «Соціальна інтеграція»

	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Загальна кількість
I курс	0%	63,33%	36,66%	100%
II курс	0%	60%	40%	100%
III курс	3,33%	43,33%	53,33%	100%
IV курс	0%	30%	70%	100%

залученості до соціального життя громади. Вони соціально активні, інтегровані та відчують себе причасними до глобального. Сучасна молодь має сили та бажання впливати на суспільство, змінювати та розвивати своє оточення, громаду та нашу країну в цілому. Кожен може стати не тільки власним прикладом для інших, але й діяти гуртом. Дослідження підтвердило нашу думку стосовно впливу соціуму на особистість, а значить на ПБ особистості. Можемо констатувати, що соціальне благополуччя сформовано на середньому та високому рівні у майбутніх психологів I–IV курсів. Наше наступне завдання вивчити взаємозв'язок групи соціальних та психологічних чинників психологічного благополуччя особистості юнацького віку. Ми бачимо необхідність у подальшому вивченні поняття «соціальне благополуччя» у рамках конструкту «психологічне благополуччя особистості».

Література:

1. Єрмолаєва Є.С. Параметри психологічного благополуччя студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки* / Херсон. держ. ун-т, ф-т психології, історії та соціол. Херсон : Херсон. держ. ун-т, 2017. Вип. 4 (2). С. 36–40.
2. Четверик-Бурчак А.Г. Опис та адаптація опитувальника «Шкала соціального благополуччя» К. Кіза / А.Г. Четверик-Бурчак. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Психологія*. 2014. № 1099, вип. 54. 28–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPC_2014_1099_54_8.
3. Bradburn N. The Structure of Psychological well-being. Chicago : Aldene Pub, 1969. 320 p.
4. Keyes C.L.M. Social Well-Being. *Social Psychology Quarterly*. 1998. Vol. 6. No 2. P. 121–140.

Kushmyruk Ye. S. Study of psychological well-being social aspects for a personality of the youth age

The modern youth of Ukraine is the future of our country, that is why it is so important to study the ways of achieving happiness and well-being of the individual, this will enable improving the life of a country as a whole. The article deals with the concept of psychological well-being, factors of its maturing, formation and correction. We believe that becoming a person is impossible without the construct of psychological well-being, which in turn is difficult to imagine without interaction with society. Human being is a social subject, so it is not surprising that during the various stages of the ontogeny of the individual, society plays a minor role. We interact with our environment, starting with our birth, first to survive, then to meet our needs. Over time, we form our own community, learn to build relationships, influence our environment, and be influenced by ourselves. For this reason, we believe that in order to study the psychological well-being of a young person, it is obligatory to study the social life of modern youth. In the article we explore a group of social factors of psychological well-being. We believe that they reflect the impact of society on the individual and their relationships. That is why we conducted a study using the K. Kiz Social Welfare Scale methodology for adaptation. 360 students of I – IV courses of specialty “psychology” took part in the research. We have formed three levels for qualitative characterization of social well-being by the method, namely, low, medium and high levels. In the course of the study, the following results were known: for example, indicators of low social well-being are available only for students of the third year, the average level is present for the recipients of all courses, but the highest result was obtained by the students of the fourth year, the highest rate of the high level was obtained by the first year students. In the article, we examine in more detail the results on the scale of the social factors group of psychological well-being for each course. Based on this data, we draw conclusions and background for further study.

Key words: *psychological well-being, social well-being, social factors.*